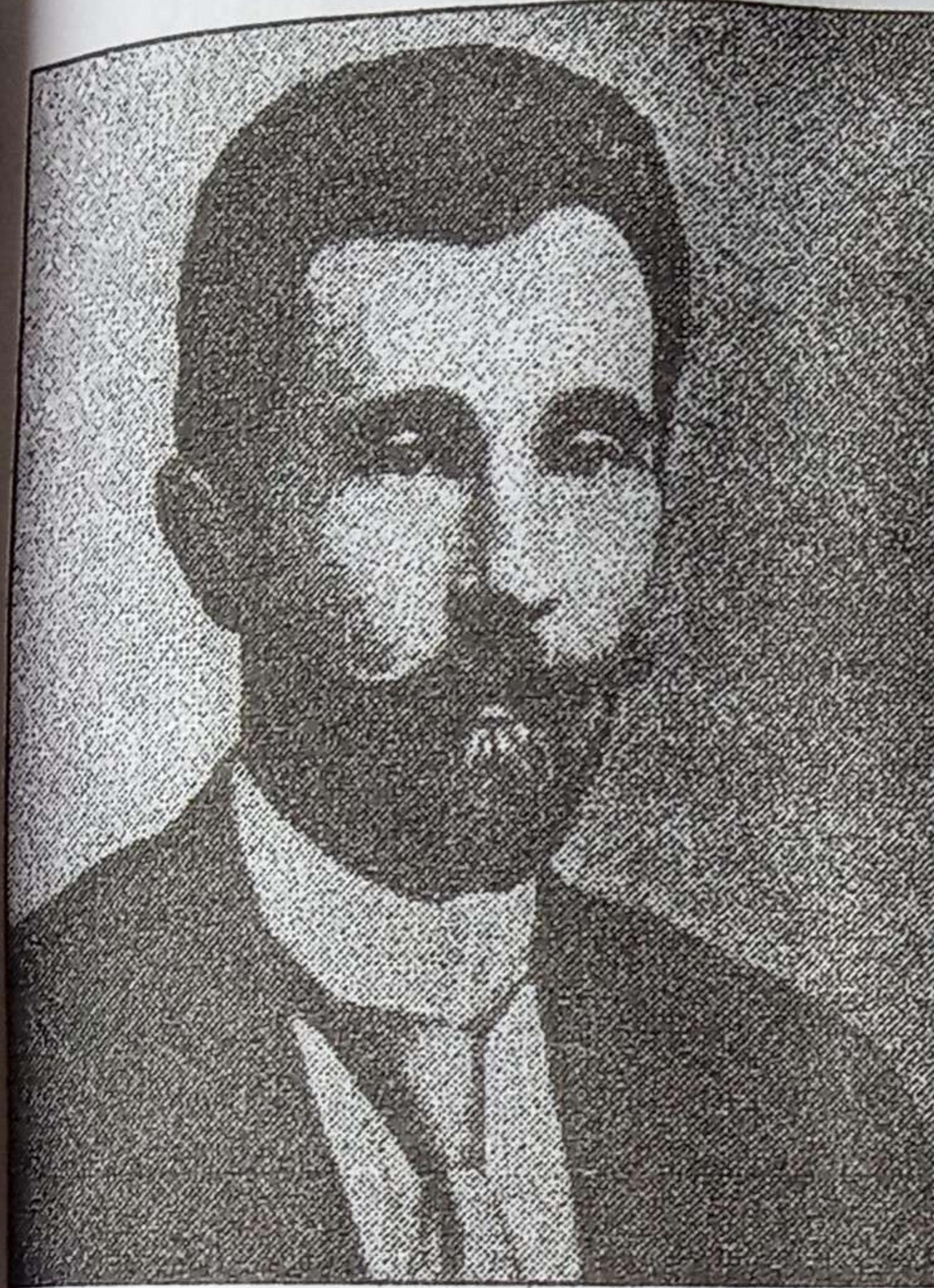

"ПОБОРНИК ВІРИ, ПРАВДИ І КРАСИ НАРОДУ"

Багатогранна постать академіка Володимира Гнатюка - етнографа і фольклориста, літературознавця і славіста, мовознавця і перекладача, публіциста і громадського діяча займає одне з чільних місць в історії української науки і культури. Глибокий талант і неймовірна працездатність поставили його ім'я поруч з іменами Івана Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, В. Стефаника, М. Лисенка та М. Грушевського. Інтелектуальна спадщина В. Гнатюка вимагає уважного вивчення та всебічного осмислення, а його подвижницька праця є прикладом для творчого наслідування.

Володимир Михайлович Гнатюк народився 9 травня 1871 року у селі Велесневі Бучацького повіту (тепер Монастириського району) на Тернопільщині у сім'ї селянина. Батько і мати – Михайло і Василіна Гнатюки – з великою любов'ю ставилися до народної творчості і свою закоханість у неї передали дітям.

У Велесневі Гнатюк закінчує двокласну початкову школу і з 1880 року навчається у Бу-

чацькій народній школі при греко-католицькому монастирі. Того ж року під впливом прочитаної антології поезії львівського студентства він заводить зошит, у якому починає записувати народні пісні та оповідки. Цим зошитом Гнатюк започаткував свою першу фольклористичну збірку, яка у 1890 році налічувала понад 500 пісень. Після завершення шкільного навчання В. Гнатюку у 1885 році вступає до нижчої гімназії у м. Бучачі. Гімназичні роки виявили здібності Гнатюка до вивчення історії, географії, іноземних мов.

З 1890 по 1894 рік Гнатюк навчається у Станіславській гімназії. У цей період він поповнює свою фольклорну збірку колядками, щедрівками, казками, народними піснями. 1894 рік означувався для Володимира Гнатюка кількома визначними подіями. Восени він стає студентом філософського факультету Львівського університету, знайомиться з І. Франком, О. Колессою, М. Грушевським, А. Каліною, спілкування з якими визначило усю його подальшу долю. Він наполегливо вивчає мови та літературу. На кінець 1897 року Гнатюк читає вже всіма слов'янськими мовами, крім болгарської, вдосконалює знання німецької, починає вивчати французьку. 15 листопада 1894 року він одружується з Оленою Майковською.

З 1894 року у Львові розпочинає роботу «Towarzystwo Ludoznawcze», при якому з 1895 року починає видаватися щомісячний етнографічний журнал «Lud». Гнатюк бере активну участь у роботі цієї організації, публікує у її журналі свої, ще ама-

торські, записи народної творчості.

З того ж року Іван Франко видає вісник літератури, історії і фольклору «Життє і слово». Гнатюк цікавиться цим виданням, пише про нього оглядові статті й рецензії. У 1897 році публікує в цьому журналі свої три невеликі статті. Саме робота над журналом сприяє зближенню В. Гнатюка з І. Франком. Особливо тісні стосунки зав'язалися у них після відзначення 25-річчя творчості Франка і тривали до самої смерті письменника.

Прогресивні погляди, активна громадська діяльність Гнатюка не лишаються непоміченими офіційною владою. За свідченням А. Крушельницького, саме за організацію ювілею І. Франка рішенням від 14 вересня 1898 року шкільна крайова рада переводить Гнатюка, котрий на той час уже працював помічником учителя, зі Львова до Самбора. У цій ситуації на допомогу Гнатюку приходить Михайло Грушевський, віднедавна обраний головою Наукового товариства

імені Шевченка. Грушевський пропонує йому посаду постійного секретаря товариства, при якому Гнатюк уже кілька років займається науковою роботою. З

1896 року він працював у Бучацькій гімназії філологічній секції, а з травня 1898 року – секрета-

рем етнографічної комісії НТШ. З 20 вересня до 23 листопада 1898 року Гнатюк відробляє термін безплатної практики і починає працювати, як пише відомий дослідник творчості В. Гнатюка зі Словаччини М. Мушинка, “першим професійним україні-

(Закінчення на 2 стор.).

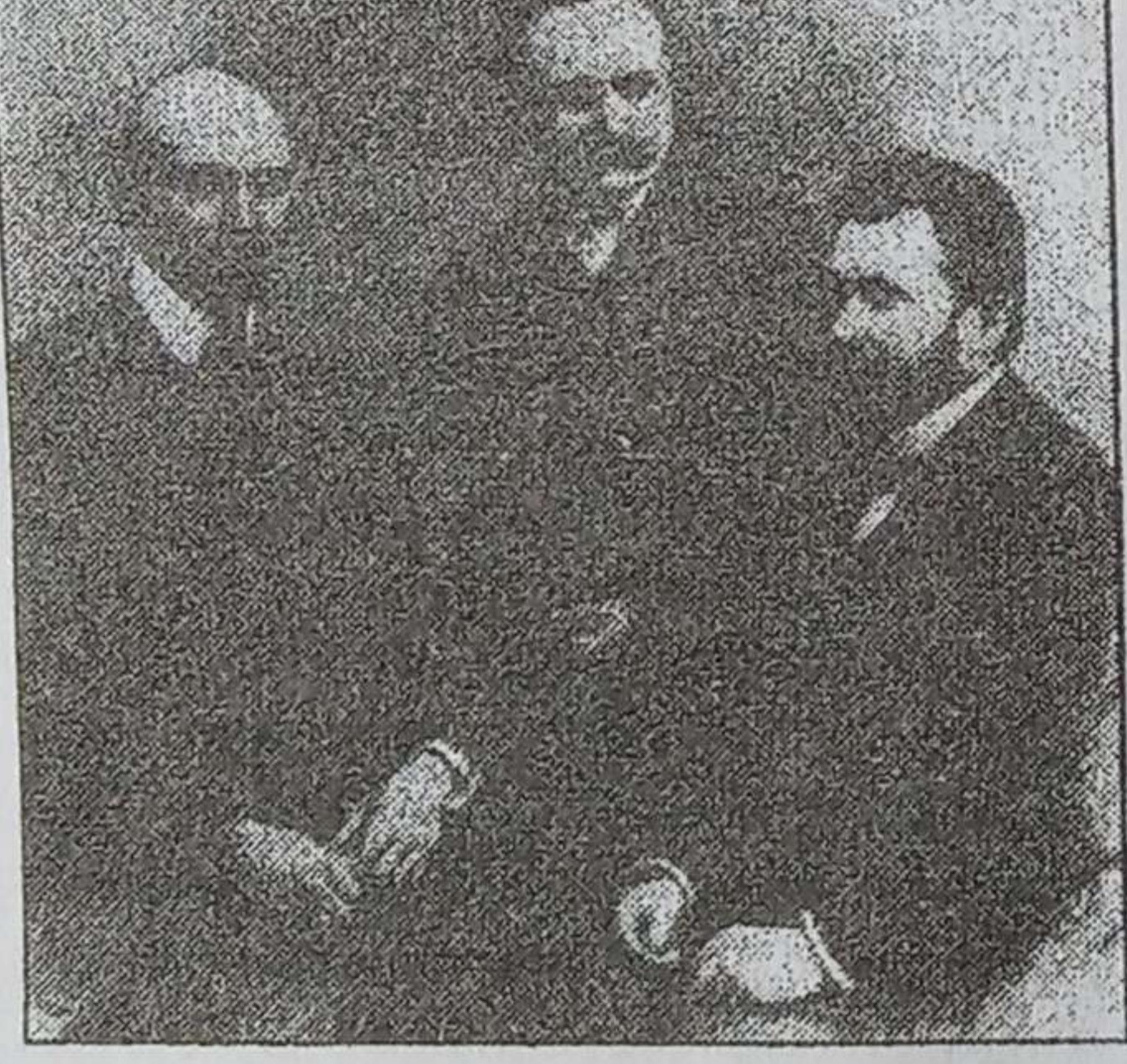
В. Гнатюк – учень
Бучацької гімназії

“ПОБОРНИК ВІРИ, ПРАВДИ І КРАСИ НАРОДУ”

(Закінчення. Поч. на 1 ст.).
стом”.

За характером своєї діяльності у НТШ Гнатюку доводиться багато читати. Про рівень більшості галицьких та закарпатських періодичних видань, розрахованих на масового читача, він був невисокої думки. У зв'язку з цим у 1898 році Гнатюк виступає ініціатором створення “Українсько-руської видавничої спілки”. Мету діяльності спілки дирекція вбачала у розповсюдженні “просвіти в найдальші закутки нашого краю, між найбідніші і найтемніші навіть верстви нашого народу”. Спілка проіснувала з листопада 1898 до літа 1912 року. Завдяки діяльності Гнатюка (беззмінного секретаря спілки) і Франка побачили світ понад 300 белетристичних та науково-популярних видань. Під час роботи у спілці Гнатюк відрядував понад 150 книжок, написав десятки передмов до них.

Одночасно з утворенням “Українсько-руської видавничої спілки” літературно-громадський двотижневик “Зоря” реорганізовується у “Літературно-науковий вісник”. Починаючи з осені 1899 і до кінця 1906 року, Володимир Михайлович є чле-

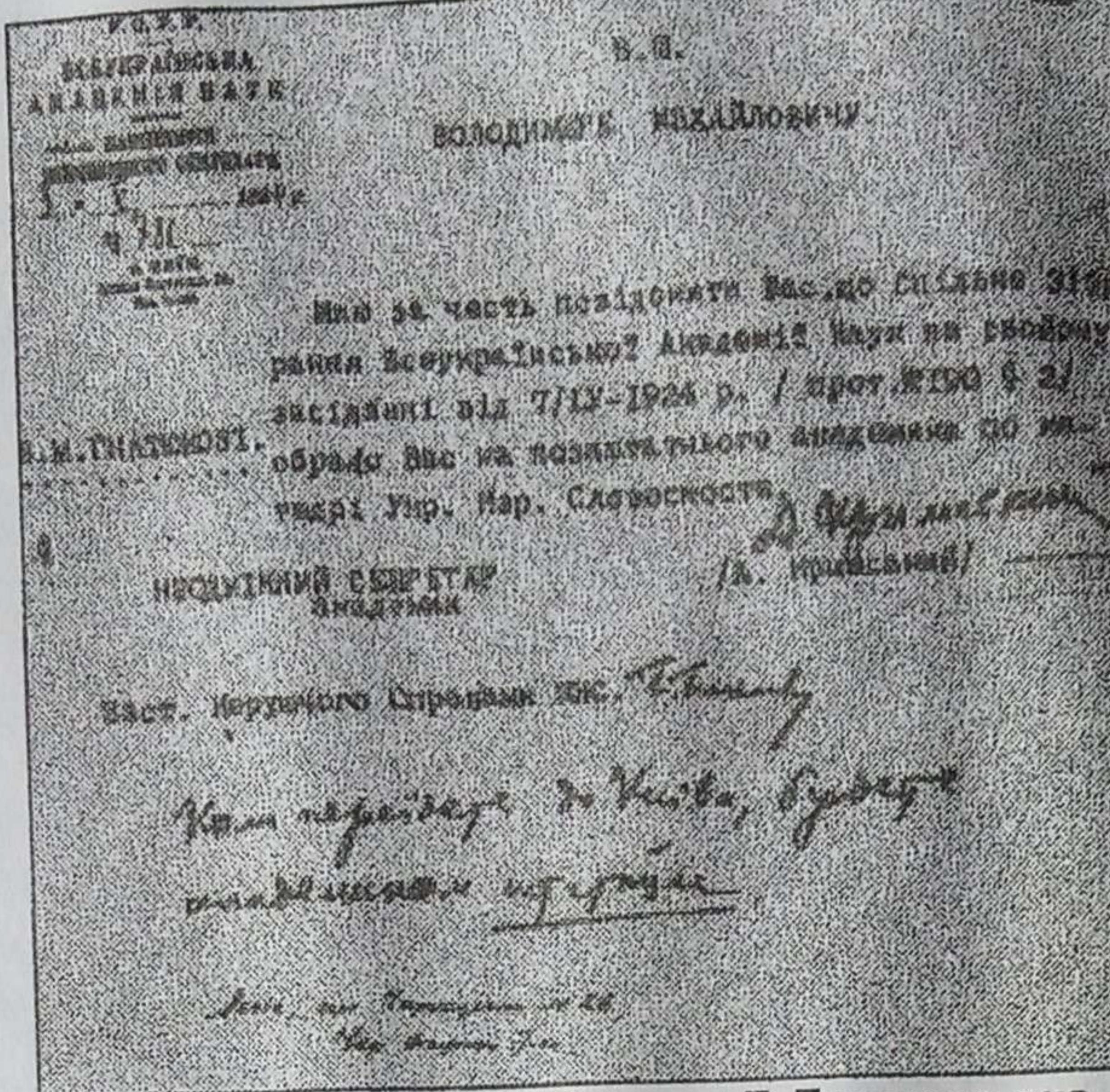

На фото: М. Коцюбинський, І. Франко, В. Гнатюк (1905).

ном редколегії, відповідальним за його редактування. У цей період “Літературно-науковий вісник” відігравав значну роль у національно-культурному і літературному житті всієї України. До співпраці у журналі Гнатюк залучає найкращі сили української словесності: І. Франка і П. Грабовського, Лесю Українку і М. Коцюбинського, В. Стефаникай О. Кобилянську, М. Черемшину й О. Маковея, Г. Хоткевича і багатьох інших. Крім цього, у 30 томах вчений друкує понад 30 своїх статей, близько 200 рецензій та інших матеріалів, публікує майже 30 перекладацьких робіт. Надзвичайно широке коло інтересів дослідника реалізується на сторінках журналу у розмаїтті статей та рецензій. Тут є аналіз стану науки і культури у слів'янських країнах, роботи їх

культурно-освітніх товариств, велике місце займають соціальні і національні теми, стан української літератури, творчість окремих письменників.

Відмовившись від педагогі-

Повідомлення про обрання В. Гнатюка академіком Всеукраїнської Академії наук, 1924.

чної роботи, Гнатюк став незмінним секретарем НТШ. На цій посаді він вів реєстр організацій, що мають справи з товариством, листувався з ними, готовував анотації на наукові видання. Про великий обсяг робіт, як відзначив київський дослідник творчості видатного вченого М. Яценко, свідчить хоча б те, що тільки у січні 1923 року В. Гнатюк зробив огляд 133 томів різних наукових видань. До того ж як секретар НТШ Гнатюк веде “Хроніку” (підготовлено до друку і видано 60 томів).

Разом із Франком Гнатюк складає план збирання та публікації народної творчості, створює програми для збирачів фольклору, враховуючи малоописані жанри та території. Як член редколегії “Етнографічного збірника” та “Матеріалів до української етнології”, Гнатюк виконує не тільки збирацьку та наукову, але й велику організаційно-пошукову та редакторську роботу. Тільки етнографічних збірників він підготував і видав 58 томів.

У період активної збирацької діяльності Володимир Михайлович здійснює шість етнографічних експедицій. Результатом їх стали шість томів фольклорно-етнографічних матеріалів, у яких міститься 1088 творів фольклорної лірики і прози, 115 наукових розвідок.

Наукова діяльність В. Гнатюка була високо оцінена сучасниками. У 1902 році Російська академія наук обирає його своїм членом-кореспондентом. У 1924 році Гнатюк стає дійсним членом Всеукраїнської Академії наук, а ще раніше був обраний членом

наукових товариств Чехії, Словаччини, Австрії, Німеччини, Швейцарії та Фінляндії. Слід зауважити, що й сьогодні послідовники в багатьох країнах світу. Його творчий спадок вивчають у Чехії й Угорщині, Польщі і Словаччині, Югославії і Канаді, Австралії і Росії, Румунії і Франції та інших країнах. Протягом усього життя В. Гнатюк

листвується з великою кількістю вчених, діячів культури, письменників, товариств і організацій. Після його залишилася епістолярна спадщина, що нараховує понад 800 адресатів.

До останніх днів свого життя Гнатюк відзначався винятковою працездатністю. Прикований до ліжка, він до останнього подиху (6 жовтня 1926 року) продовжував працювати.

Однією з останніх його робіт був збірник, присвячений 10-річчю від дня смерті учителя і друга І. Франка.

Поховано В. Гнатюка у Львові на Личаківському кладовищі, неподалік від могили Франка. На його батьківщині у с. Велесневі з травня 1969 року працює етнографічно-меморіальний музей, директор якого – великий цінитель творчої спадщини Гнатюка й української культури, патріот і літературознавець, ентузіаст, заслужений діяч культури України Остап Черемшинський.

Завдяки діяльності керів-

Пам'ятник В. Гнатюку на його могилі у Львові.